

Participatiebeleid 2025 Gemeente Oostzaan

Echt Oostzaans participeren

Voorwoord

In een samenleving waarin de belangen van verschillende groepen steeds meer divers worden, is het van belang dat we als gemeente transparant en betrokken communiceren over de ontwikkelingen in onze omgeving. Participatie speelt daarbij een sleutelrol. Het stelt ons in staat om samen met onze inwoners, ondernemers en andere belanghebbenden te werken aan plannen en projecten die niet alleen goed doordacht zijn, maar ook kwalitatief beter zijn.

We geloven dat door goede communicatie en samenwerking, we projecten kunnen realiseren die een positieve impact hebben op onze omgeving en we kwalitatief betere besluiten kunnen nemen. Dit beleid biedt zowel richting als ruimte voor initiatieven die aansluiten bij de behoeften van de gemeenschap en de toekomst van onze gemeente.

Ik ben trots op de manier waarop we de participatie in onze gemeente vormgeven en kijk uit naar de gezamenlijke inspanningen van alle betrokkenen.

Met vriendelijke groet,

Marvin Polak

1. Inleiding

In dit hoofdstuk wordt uitgelegd hoe participatie niet alleen een reactie is op maatschappelijke veranderingen, maar ook een essentiële pijler is van een inclusieve en democratische samenleving. Het vormt de basis van dit participatiebeleid. Het schetst de maatschappelijke ontwikkelingen die participatie noodzakelijk maken en introduceert kernbegrippen.

1.1. Achtergrond en context

Sinds de jaren zestig van de vorige eeuw heeft zich een geleidelijke democratisering van de samenleving voltrokken. Werknemers kregen medezeggenschap in de bedrijven en instellingen waar ze werken, huurders bij woningcorporaties, studenten in het onderwijs en ook patiënten in de gezondheidszorg kregen meer zeggenschap. Deze democratisering houdt verband met andere maatschappelijke ontwikkelingen, zoals de emancipatie van inwoners, ontzuiling, individualisering, steeds hogere opleidingsniveaus en welvaartsgroei. Bovendien zijn inwoners de laatste jaren door technologische innovaties steeds beter in staat om zichzelf te organiseren en van zich te laten horen.

In deze context is participatie een logisch en onvermijdelijk gevolg. Het benadrukt de rol van inwoners als actieve deelnemers in plaats van passieve ontvangers van beleid en beslissingen. Deze ontwikkeling heeft geleid tot een dynamischer en inclusiever sociaal landschap waarin de stem van iedere inwoners een essentiële bijdrage levert aan het functioneren van de democratie.

Om te voorkomen dat de verschillende termen door elkaar heen worden gebruikt spreken we in de rest van dit beleidsstuk over het begrip participatie. Deze term wordt gebruikt voor het volledige spectrum van participatievormen en samenwerking tussen overheid, inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties. Met participatie bedoelen wij het gehele samenspel tussen inwoners en overheid.

We kiezen weliswaar het overkoepelende begrip participatie, maar het is daarbij wel goed om inzicht te houden in de verschillende manieren van samenwerking. Veelal wordt daarbij een onderscheid gemaakt tussen bewonersparticipatie en overheidsparticipatie.

Bij bewonersparticipatie nodigt gemeente de samenleving (inwoners, ondernemers, bedrijven) uit om mee te denken, ontwerpen, adviseren etc. bij de ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van gemeentelijk beleid, projecten en plannen. De gemeente heeft het eigenaarschap en is verantwoordelijk voor het beleid, project of plan dat ontwikkeld wordt.

Bewonersparticipatie wordt geïnitieerd door de gemeente en heeft als doel om het gemeentelijk beleid te verbeteren. Bewonersparticipatie kan de vorm aannemen van informeren, inventariseren, verdiepen en samen dóen. Voorbeeld van bewonersparticipatie: de gemeente knapt een straat op en vraagt de mensen uit de straat om wat zij ervan vinden.

Bij overheidsparticipatie biedt de gemeente ondersteuning of levert een bijdrage aan samenlevingsinitiatieven van inwoners, maatschappelijke organisaties, bedrijven of andere belanghebbenden. Deze ondersteuning kan de vorm aannemen van loslaten, stimuleren, faciliteren, registreren en reguleren. Bij overheidsparticipatie ligt het initiatief bij de samenleving. Initiatieven zijn meestal informeel van aard en hebben als doel om de leefbaarheid te verbeteren in de kernen.

Het verschil met bewonersparticipatie zit met name in het eigenaarschap: wie is uiteindelijk verantwoordelijk voor de totstandkoming? Bij overheidsparticipatie nemen inwoners een initiatief, waarbij ze zelf verantwoordelijk zijn voor de totstandkoming. Initiatiefnemers kunnen hun idee presenteren en advies op maat krijgen. De gemeente laat het eigenaarschap en de verantwoordelijkheid bij het initiatief, maar kan wel een rol vervullen door te stimuleren en faciliteren. Vormen hiervan zijn ondersteuning in de vorm van advies en/of geld.

Zowel bij bewoners- als overheidsparticipatie is vertegenwoordiging belangrijk. Spreken inwoners namens zichzelf, of vertegenwoordigen ze een groep? Hoe groter de vertegenwoordiging hoe gezagvoller de inbreng van een samenlevingsgroep. Bij bewonersparticipatie is het van belang samenlevingsgroepen niet te overvragen en strategisch na te denken wanneer wel of niet of op welke wijze deze samenlevingsgroepen wordt gevraagd een rol te spelen hierin.

Kort samengevat zijn er in de loop van de tijd drie vormen (generaties) van participatie ontstaan die nu naast elkaar bestaan:

1. De eerste vorm is inspraak: overheden kondigen aan een besluit te nemen en geven belanghebbenden de kans om hun mening, ideeën en zorgen te delen met betrekking tot dit besluit
2. De tweede vorm is deliberatie: overheden nodigen inwoners uit voor uitvoerig overleg en discussie over voorliggende politieke keuzes.
3. De derde vorm betreft inwonersinitiatieven, ook wel 'doe- democratie' genoemd. Inwoners - vaak samen met of gesteund door overheden en bedrijven - nemen daarbij zelf initiatieven om hun straat of wijk te beheren of bijvoorbeeld hun zorg te regelen.

Begripsbepaling In dit document wordt met de term "inwoners" verwezen naar alle belanghebbenden die betrokken zijn bij het participatieproces. Dit omvat niet alleen de officiële inwoners van de gemeente maar ook andere personen en groepen die invloed ondervinden van, of een belang hebben bij, het onderwerp participatie. Hieronder vallen bijvoorbeeld:

- Bewoners: alle mensen die officieel in de gemeente wonen.
- Lokale en bovenlokale ondernemers en bedrijven: zij die in de gemeente gevestigd zijn en zij die economisch belang hebben bij gemeentelijke beslissingen.
- Gemeenschapsorganisaties en verenigingen: groepen die de belangen van specifieke bevolkingsgroepen vertegenwoordigen.
- Instellingen en organisaties: scholen, zorginstellingen en andere organisaties die actief zijn in de gemeente.
- Bezoekers en toeristen: mensen die regelmatig de gemeente bezoeken en daar gebruik maken van voorzieningen.
- Vastgoedeigenaren en huurders: personen die vastgoed bezitten of huren binnen de gemeentegrenzen.
- Belangenorganisaties: groepen die zich richten op specifieke kwesties die relevant zijn voor de gemeente en die stakeholder zijn.

Door deze brede definitie te hanteren, zorgt dit document ervoor dat alle relevante stemmen gehoord kunnen worden in het participatieproces. Op die manier worden beslissingen genomen met een zo volledig mogelijk begrip van de diverse belangen die in de gemeente Oostzaan spelen.

2. De visie van Oostzaan op participatie

Dit hoofdstuk beschrijft hoe participatie bijdraagt aan kwalitatief betere besluiten en een sterkere gemeenschap. De doelen van participatie in Oostzaan zijn gericht op inclusie, vertrouwen en betere besluitvorming.

2.1. Visie op participatie

Participatie gaat verder dan alleen het geven van inspraak. Het betekent dat inwoners actief kunnen meedenken, plannen, beslissen en zelfs meewerken aan de uitvoering van beleid. Dit maakt participatie een wezenlijk onderdeel van een democratische gemeenschap. In Oostzaan streven we naar actieve vormen van participatie, waarin inwoners en andere belanghebbenden niet alleen een stem krijgen, maar ook echt betrokken worden bij de besluitvorming en de uitvoering van projecten.

Door participatie en initiatieven van inwoners te stimuleren, zorgen we ervoor dat beleid beter aansluit bij de behoeften, prioriteiten en belangen van de gemeenschap. In onze visie is participatie een manier om iedereen, op verschillende manieren, te betrekken bij de besluitvorming. Dit doen we in een open en transparante omgeving waarin de inbreng van alle betrokkenen wordt gewaardeerd en meegenomen. Het resultaat: beleid dat niet alleen effectiever is, maar ook het vertrouwen tussen inwoners en de gemeente versterkt.

De uitgangspunten van participatie in Oostzaan

Onze visie op participatie rust op vier belangrijke pijlers:

- Participatie is altijd maatwerk.
- Participatie vraagt om respect voor elkaars verantwoordelijkheden, belangen en rollen.
- Participatie is zinvol voor de kwaliteit van besluitvorming.
- Participatie versterkt een transparante overheid.

Participatie is altijd maatwerk Niet elke situatie is geschikt voor de meest actieve vorm van participatie. Om die reden is maatwerk essentieel. Dit betekent dat voor elke specifieke situatie beoordeeld moet worden welke vorm van participatie het meest passend en haalbaar is. Hierbij wordt onder andere rekening gehouden met de aard van het project, de beschikbare middelen en de betrokkenheid van de inwoners (maatschappelijke impact). Op die manier kunnen we ervoor zorgen dat participatie altijd transparant, effectief en betekenisvol is.

Respect voor elkaars verantwoordelijkheden, belangen en rollen In Oostzaan werken verschillende groepen samen aan de toekomst van onze gemeenschap. Ieder van hen heeft een eigen rol, verantwoordelijkheid en belang. Door deze rollen te erkennen en te respecteren, bouwen we aan een vertrouwensbasis waarop samenwerking mogelijk wordt. Oostzaan is een diverse gemeenschap en dat betekent dat er verschillende belangen en prioriteiten zijn. Openheid en respect voor deze diversiteit zorgen ervoor dat besluiten eerlijk en rechtvaardig zijn. Een wederzijds begrip van elkaars rollen versterkt bovendien de effectiviteit van onze gezamenlijke inspanningen.

Participatie is zinvol voor betere besluitvorming. Betrokkenheid van inwoners en andere belanghebbenden zorgt voor beter geïnformeerde en doordachte besluiten. Inwoners brengen hun unieke kennis, ervaring en perspectieven mee, die van grote waarde zijn bij het oplossen van lokale vraagstukken. Dit zorgt ervoor dat besluiten beter passen bij de behoeften van de gemeenschap. Bovendien vergroot participatie de betrokkenheid bij het besluitvormingsproces. Mensen die gehoord worden en invloed ervaren, voelen zich verbonden met hun gemeenschap en zijn gemotiveerd om bij te dragen aan positieve veranderingen. Participatie maakt besluiten niet alleen beter onderbouwd, maar ook duurzamer en succesvoller op de lange termijn.

Participatie versterkt een transparante overheid Een transparante overheid is essentieel voor het vertrouwen van inwoners. Participatie draagt hier direct aan bij op meerdere manieren:

1. Duidelijke communicatie over keuzes: De input van inwoners dwingt de gemeente om beslissingen en de onderliggende afwegingen helder uit te leggen. Dit maakt het beleid toegankelijker en begrijpelijker.
2. Verantwoording afleggen: Actieve deelname van inwoners verhoogt de controle op het besluitvormingsproces. De gemeente wordt directer aanspreekbaar op haar keuzes en acties, wat willekeur vermindert en een eerlijk proces garandeert.
3. Versterkt vertrouwen: Door inwoners actief te betrekken bij besluitvorming en initiatieven, voelen zij zich gehoord en gewaardeerd. Dit draagt niet alleen bij aan het versterken van het vertrouwen van inwoners in de gemeente, maar ook aan het vergroten van het vertrouwen van de gemeente in haar inwoners. Deze wederzijdse versterking leidt tot een hechtere band en een vruchtbare samenwerking tussen inwoners en overheid.

Door participatie te benaderen vanuit deze uitgangspunten, bouwen we in Oostzaan aan een gemeente waarin inwoners niet alleen meepraten, maar ook actief meedoen. Zo creëren we samen een gemeenschap waarin de stem van iedereen telt en waar besluiten echt aansluiten bij de wensen en behoeften van onze inwoners.

2.2. Waarom participatie belangrijk is voor Oostzaan

Participatie is een krachtig instrument dat zowel de overheid als de samenleving veel te bieden heeft. Het bekendste motief om participatie in te zetten, is dat het leidt tot kwalitatief betere besluiten. Door inwoners te betrekken, brengt de gemeente niet alleen een bredere variëteit aan problemen en oplossingen in kaart, maar kan zij ook beter inspelen op de specifieke lokale situatie. Inwoners beschikken immers over waardevolle kennis, expertise en ervaring met hun eigen leefomgeving. Het benutten van deze bronnen leidt tot beter doordachte plannen en effectiever beleid.

Een ander belangrijk voordeel van participatie is de bijdrage aan een prettige en leefbare omgeving. Wanneer inwoners betrokken worden bij projecten zoals de ontwikkeling van nieuwe woonwijken of de aanleg van parken, sluit de uitkomst beter aan op hun wensen en behoeften. Dit versterkt niet alleen de kwaliteit van de fysieke leefomgeving, maar ook de betrokkenheid van inwoners bij hun gemeenschap.

Participatie geeft inwoners de mogelijkheid om actief deel te nemen aan beleidsvorming. In een gezonde democratie beperkt de invloed van inwoners zich niet tot het stembokje. Zij hebben ook het recht om mee te denken, mee te praten en deel te nemen aan het publieke debat. Dit zorgt voor besluitvorming die representatiever is voor de samenleving en draagt bij aan een rechtvaardigere en inclusievere gemeenschap.

Voor de overheid heeft participatie ook duidelijke democratische voordelen. Door inwoners te betrekken, versterkt de gemeente de betrokkenheid van inwoners bij het besluitvormingsproces. Dit komt niet alleen de kwaliteit van de democratie ten goede, maar vergroot ook het vertrouwen in de overheid en de legitimiteit van de genomen beslissingen. Bovendien maakt participatie het besluitvormingsproces transparanter, waardoor inwoners een beter beeld krijgen van hoe besluiten tot stand komen en waarom bepaalde keuzes worden gemaakt.

Toch is participatie geen automatische garantie voor succes. Het vraagt om een zorgvuldig georganiseerde aanpak en een duidelijke afweging of participatie in een specifieke situatie zinvol is.

Bij elk beleidsvoornemen of project waarbij participatie wordt overwogen, toetst de gemeente of participatie op zijn plaats is, aan de hand van de volgende vragen:

- Is er voldoende juridische ruimte om inwoners daadwerkelijk invloed te geven?
- Heeft het onderwerp van participatie relevantie voor de deelnemers en beschikken zij over de nodige kennis en ervaring?
- Is er genoeg tijd beschikbaar om deelnemers goed te informeren en voor te bereiden? Zoals het gezegde luidt: "Inspraak zonder inzicht, is uitspraak zonder uitzicht!"
- Is het gemeentebestuur bereid om naar de inbreng van inwoners te luisteren en hier iets mee te doen?
- Zijn er voldoende financiële en ambtelijke middelen om participatie goed te organiseren?

In situaties waarin grote belangen van inwoners of ondernemers op het spel staan, er wordt ingegrepen in de directe leefomgeving, of waar zorgvuldigheid cruciaal is, is participatie vaak aan te raden. Hetzelfde geldt voor complexe vraagstukken die stap voor stap moeten worden ontrafeld of wanneer lokale kennis en creativiteit van inwoners de kwaliteit van oplossingen kan verhogen. Ook wanneer samenwerking met partners nodig is om beleid tot een succes te maken, kan participatie een belangrijke rol spelen.

Tot slot is het belangrijk om te benadrukken dat participatie geen wondermiddel is. Om echt succesvol te zijn, moet het zorgvuldig worden ingericht. Dit vraagt om heldere doelen, open en transparante communicatie en de actieve betrokkenheid van diverse groepen binnen de samenleving. Alleen op die manier kan participatie zijn belofte waarmaken: niet alleen betere plannen en besluiten, maar ook een sterkere verbinding tussen inwoners en hun gemeente.

2.3. Naar een sterkere gemeenschap door participatie

Het participatiebeleid van de gemeente heeft één hoofddoel: zorgen voor een goede samenwerking tussen de gemeente en de inwoners. Deze samenwerking moet ervoor zorgen dat de overheid transparanter en duidelijker wordt. Ook helpt het om betere plannen en besluiten te maken die passen bij wat de inwoners willen. Als inwoners meedoen, wordt niet alleen het beleid beter, maar groeit ook het vertrouwen en de betrokkenheid in de gemeenschap.

Om dit doel te halen, gebruikt de gemeente een aantal belangrijke stappen. Ten eerste is het belangrijk om gebruik te maken van de kennis en ervaring van inwoners. Zij kennen hun eigen buurt het beste. Door inwoners mee te laten denken, krijgt de gemeente goede ideeën en informatie die alleen lokaal beschikbaar is. Zo passen besluiten beter bij wat mensen nodig hebben.

Ook wil de gemeente dat inwoners meer vertrouwen krijgen in de overheid. Duidelijke communicatie, goed verwachtingsmanagement en echte betrokkenheid laten zien dat de gemeente de mening van inwoners belangrijk vindt. Dit laat zien dat meedoen niet alleen voor de vorm is, maar echt een belangrijk onderdeel is van een democratische samenleving. Hierdoor ontstaat wederzijds vertrouwen dat blijft.

Meedoen van inwoners heeft niet alleen als doel om betere plannen te maken. Het heeft ook voordelen voor de samenleving. Inwoners die meedoen voelen zich verantwoordelijker voor hun omgeving en dragen bij aan de gemeenschap. Dit zorgt voor meer contact tussen mensen en maakt wijken en buurten hechter.

Concreet betekent dit dat de gemeente inwoners op tijd informeert over plannen en beleid die hen aangaan. Ze krijgen de kans om hun ideeën en zorgen te delen, mee te helpen bij het maken van plannen en soms zelfs mee te beslissen. Dit kan door bijvoorbeeld werkgroepen te vormen of mee te doen in projectteams. Zo voelen inwoners zich gehoord en betrokken bij hun buurt.

Het succes van deze samenwerking hangt af van hoe de gemeente het aanpakt. Het is belangrijk dat de gemeente duidelijk is over wat inwoners kunnen verwachten en welke invloed zij hebben. Ook moet de gemeente inwoners vroeg in het proces betrekken, zodat hun ideeën echt meetellen. Het proces moet open, transparant en voor iedereen toegankelijk zijn. Daarbij is het belangrijk om inwoners te laten zien wat er met hun ideeën gebeurt en wat de resultaten zijn.

Door te leren van ervaringen (*learning by doing*) wordt het proces steeds beter.

Met deze aanpak wil de gemeente een participatiebeleid maken dat niet alleen goed werkt, maar ook het vertrouwen en de betrokkenheid van inwoners versterkt. Zo bouwt de gemeente samen met inwoners aan plannen en besluiten die echt belangrijk zijn voor de gemeenschap.

3. Heldere rolverdeling en dynamische participatie

In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe de verantwoordelijkheden tussen de gemeenteraad, het college, de ambtelijke organisatie en de inwoners zijn verdeeld. Een goede samenwerking vereist heldere rolverdeling en wederzijds respect. De participatiepiramide helpt om passende niveaus van participatie te kiezen voor verschillende projecten.

3.1. Rolverdeling

Op het spelbord van de participatie zijn vier spelers actief: de gemeenteraad, het college, de ambtelijke organisatie en de inwoners.

Allereerst, de gemeenteraad. De gemeenteraad bepaalt het beleid en de richting van de gemeente. De raad speelt een belangrijke rol in participatie binnen de democratie. Raadsleden zijn gekozen door de inwoners en nemen beslissingen die invloed hebben op het dagelijks leven. Tijdens verkiezingen kunnen inwoners stemmen om invloed uit te oefenen op de samenstelling van de raad. Ook kunnen inwoners vaak meedenken of meepraten bij besluiten. Zo zorgt de raad ervoor dat inwoners betrokken zijn bij de lokale democratie en dat er transparantie is in beslissingen.

Het college van burgemeester en wethouders verbindt de gemeente met de samenleving. Het voert het beleid uit dat door de gemeenteraad is vastgesteld. Het college zorgt er ook voor dat participatieprojecten goed worden uitgevoerd. Ze organiseren, begeleiden en ondersteunen deze processen.

De ambtelijke organisatie helpt het college bij het uitvoeren van beleid en participatie. Zij bereiden beleid voor, voeren taken uit en begeleiden projecten. Ambtenaren organiseren bijvoorbeeld bijeenkomsten, maken enquêtes of zorgen voor duidelijke communicatie met inwoners.

Binnen het sociale domein speelt de Adviesraad Sociaal Domein een belangrijke rol in het adviseren van de gemeente. Deze raad bestaat uit betrokken inwoners en deskundigen die het gemeentebestuur gevraagd en ongevraagd advies geven over onderwerpen zoals zorg, welzijn, werk en participatie. Door hun kennis en ervaring helpen zij bij het maken van beleid dat aansluit op de behoeften van inwoners. De Adviesraad Sociaal Domein zorgt ervoor dat de stem van inwoners wordt gehoord en dat het beleid effectief en rechtvaardig wordt uitgevoerd.

De inwoners kunnen meedoen aan participatieprocessen of zelfs zelf een proces starten (bijvoorbeeld met het 'recht om uit te dagen'). Ze geven feedback, bedenken ideeën of werken mee aan beleid. Inwoners hebben vaak waardevolle kennis en ervaring over hun buurt en dat helpt bij het nemen van goede besluiten.

De samenwerking tussen de gemeenteraad, het college, de organisatie en de inwoners is een doorlopend proces. Dit zorgt ervoor dat het beleid kan worden aangepast aan de wensen en behoeften van de gemeenschap. Goede communicatie is daarbij heel belangrijk. Alle partijen moeten duidelijk, open en respectvol met elkaar praten. Vertrouwen en betrokkenheid zijn nodig voor een goede samenwerking.

Inwoners kunnen op vijf manieren meedoen aan participatie:

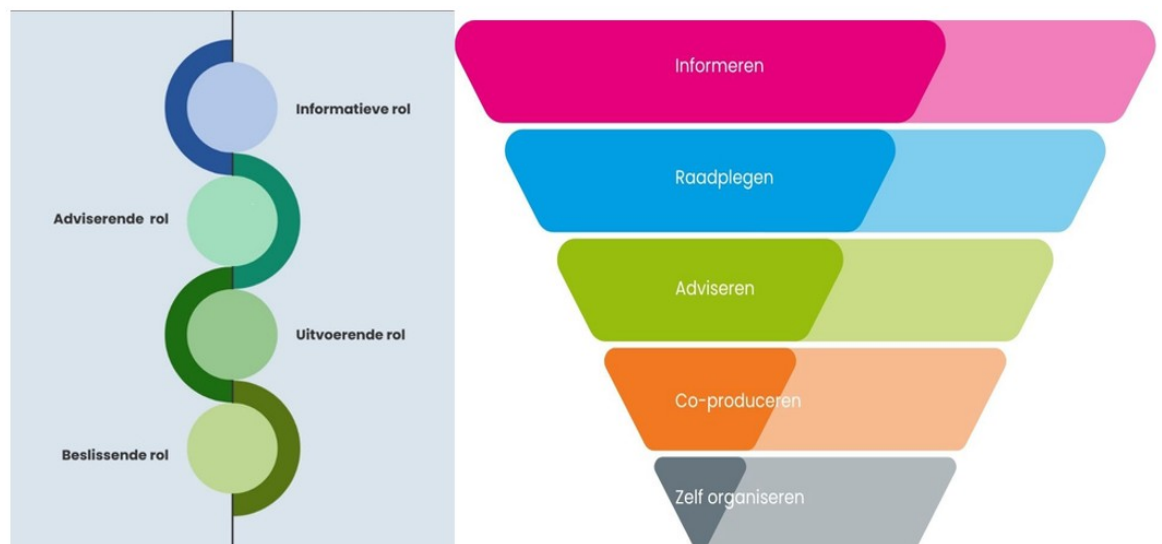
- Informeren/raadplegen: Ze delen hun mening en ervaringen.
- Adviseren: Ze denken mee en praten mee met experts.
- Uitvoeren: Ze helpen bij de uitvoering, zoals bij een onderzoek.
- Beslissen: Ze nemen samen met onderzoekers besluiten.

Deze rollen kunnen gecombineerd worden. Hoe meer inwoners betrokken zijn, hoe groter hun verantwoordelijkheid wordt voor het eindresultaat. Vooral als ze meedoen in meerdere rollen en in verschillende fases van het proces.

3.2. Participatiepiramide

De participatie piramide is een model dat de verschillende niveaus van participatie beschrijft. Op dit moment wordt de ladder gebruikt, van onder naar boven, met informele en minder intensieve vormen van participatie onderaan en de formele, intensieve vormen bovenaan. In dit nieuwe piramidemodel wordt de piramide omgekeerd gebruikt omdat we streven naar de meest actieve vorm van participatie die mogelijk is. Dit betekent dat we beginnen met zelf organiseren en, indien nodig, klimmen naar minder intensieve vormen van participatie. Het beeld van de omgekeerde piramide past omdat in de praktijk zal blijken dat bijvoorbeeld zelf organiseren weinig voorkomt. In de piramide wordt dit uitgebeeld door het toekennen van het 'kleinste' vlak. Door het bewandelen van de piramide van onder naar boven wordt er wél meer aandacht gegeven aan de actievere vormen van participatie. Het doel is de meest passende vorm van participatie te gebruiken.

Niet elke situatie is geschikt voor de meest actieve vorm van participatie. Om die reden is maatwerk essentieel. Dit betekent dat voor elke specifieke situatie beoordeeld moet worden welke vorm van participatie het meest passend en haalbaar is. Hierbij wordt onder andere rekening gehouden met de aard van het project, de beschikbare middelen en de betrokkenheid van de inwoners (maatschappelijke impact). Op die manier kunnen we ervoor zorgen dat participatie altijd transparant, effectief en betekenisvol is.

3.3. Overzicht van participatievormen

In deze paragraaf worden verschillende participatievormen toegelicht, elk aangevuld met praktische voorbeelden om hun toepassing in de praktijk te illustreren.

1. Informeren Bij informeren geeft de gemeente duidelijke informatie aan inwoners. Er is geen directe interactie of inspraak van inwoners. Het doel is om inwoners op de hoogte te brengen van plannen of besluiten, zodat zij goed geïnformeerd zijn. Dit is een eenrichtingsvorm van communicatie, waarbij transparantie en bewustwording centraal staan. Inwoners kunnen geen directe invloed uitoefenen.

Voorbeelden:

- Een nieuwsbrief over een nieuwbouwproject
- De gemeentelijke website met informatie over plannen en beleid.
- Informatiebijeenkomsten of webinars over veranderingen, zoals nieuwe verkeersregels.

2. Raadplegen Bij raadplegen vraagt de gemeente naar de mening of ideeën van inwoners. De gemeente gebruikt deze informatie om plannen te verbeteren, maar de gemeente neemt uiteindelijk zelf de beslissingen. Deze vorm geeft inwoners de kans om hun stem te laten horen en helpt de gemeente om de behoeften en verwachtingen van de gemeenschap beter te begrijpen.

Voorbeelden:

- Een enquête over hoe inwoners meer groen in hun wijk willen.
- Een bewonersavond om feedback te geven op een nieuw bestemmingsplan
- Klanttevredenheidsonderzoeken over gemeentelijke diensten.

3. Adviseren Bij adviseren delen inwoners hun ideeën en advies over specifieke plannen. De gemeente neemt deze inbreng mee bij het nemen van beslissingen. Dit geeft inwoners meer invloed dan bij raadplegen. Hun advies helpt de gemeente om kwalitatief betere en representatievere keuzes te maken, al ligt de uiteindelijke verantwoordelijkheid nog steeds bij de gemeente.

Voorbeelden:

- Een werkgroep met bewoners over de herinrichting van een wijk.
- Een ideeënmarkt waar inwoners voorstellen indienen voor nieuwe evenementen.
- Adviesrondes met ondernemers over subsidies.

4. Co-creëren Bij co-creëren werken inwoners en de gemeente samen als partners. Beide partijen delen hun ideeën en kennis om samen plannen te maken. Hierdoor ontstaan vaak betere en meer innovatieve oplossingen, die goed aansluiten bij de behoeften van de inwoners. De verantwoordelijkheid wordt gedeeld.

Voorbeelden:

- Samen met buurtbewoners een speeltuin ontwerpen.
- Co-creatiesessies voor het verduurzamen van een wijk.
- Samen met jongeren beleid maken voor sportactiviteiten.

5. Meebeslissen Bij meebeslissen hebben inwoners een directe stem in het nemen van beslissingen. Inwoners doen samen met de gemeente mee aan het besluitvormingsproces en hebben een actieve rol in het bepalen van de uiteindelijke keuzes. Dit zorgt voor een sterke betrokkenheid.

Voorbeelden:

- Een participatieve begroting, waarbij inwoners kiezen waar een deel van het budget aan wordt besteed.
- Stemrondes over ontwerpen voor een nieuw park.
- Een inwonerjury die advies geeft over maatschappelijke vraagstukken.

6. Zelf organiseren Bij zelf organiseren nemen inwoners zelf de leiding over een project of initiatief. Zij maken de plannen en nemen beslissingen. De gemeente ondersteunt alleen waar nodig, bijvoorbeeld door advies te geven, faciliteiten te regelen of financiële steun te bieden. Dit stimuleert eigen initiatief en versterkt de betrokkenheid van inwoners bij hun buurt.

Voorbeelden:

- Een groep bewoners beheert samen een buurttuin.
- Een wijkvereniging bouwt en onderhoudt een speeltuin.
- Een inwonerinitiatief voor een lokale energiecoöperatie.

Combinatie van participatievormen De participatievormen kunnen worden gecombineerd en aangepast aan de fase van een project:

- Beginfase: Informeren om inwoners bewust te maken van de plannen.
- Middenfase: Raadplegen of adviseren om ideeën en meningen te verzamelen.
- Uitvoering: Co-creëren, waarbij inwoners actief meewerken aan het ontwerp of de uitvoering.
- Besluitvorming of afronding: Meebeslissen of zelf organiseren, zodat inwoners meer invloed of verantwoordelijkheid krijgen.

Door de juiste vormen van participatie te kiezen en op het juiste moment in te zetten, wordt de betrokkenheid van inwoners groter. Dit leidt tot betere en duurzamere resultaten. Gemeente en inwoners werken zo samen aan een betere leefomgeving en beleid, met respect voor elkaars rollen en verantwoordelijkheden.

4. Aandacht voor de zachte stem

Inclusieve participatie is cruciaal om alle groepen in de samenleving te bereiken. Dit hoofdstuk richt zich op hoe verschillende doelgroepen beter betrokken kunnen worden. Het betrekken van de 'zachte stem' zorgt voor representatieve besluitvorming en versterkt de inclusiviteit van beleid.

In een samenleving die steeds meer divers wordt, is het van groot belang dat participatie niet alleen breed, maar ook inclusief is. Iedereen, ongeacht achtergrond, ervaring of sociale positie, moet de mogelijkheid hebben om deel te nemen aan beslissingen die hen aangaan. Dit betekent dat we aandacht

moeten hebben voor doelgroepen die mogelijk niet vanzelfsprekend deelnemen aan het publieke debat of het participatieproces. Hierbij is de 'zachte stem' van cruciaal belang – de stem van mensen die misschien niet direct gehoord wordt, maar die wel waardevolle inzichten en ervaringen te bieden hebben. Dit hoofdstuk gaat in op hoe we participatie kunnen vormgeven voor diverse doelgroepen, met bijzondere aandacht voor de 'zachte stem'.

4.1. Welke doelgroepen zijn er?

Er zijn groepen binnen de samenleving die om verschillende redenen mogelijk niet altijd even goed vertegenwoordigd zijn in participatieprocessen. Dit kunnen bijvoorbeeld mensen zijn die:

- Minder toegang hebben tot informatie of technologie,
- Taalbarrières ervaren,
- In sociaal of economisch achtergestelde posities verkeren,

Naast deze groepen zijn er ook mensen die om culturele, sociale of persoonlijke redenen minder snel geneigd zijn om deel te nemen aan publieke gesprekken, zoals ouderen, migranten of jongeren.

4.2. De 'zachte stem' in participatie

De 'zachte stem' verwijst naar de mensen die zich niet gemakkelijk laten horen in de discussie, vaak door sociaaleconomische barrières, persoonlijke onzekerheid of gebrek aan toegang tot participatiemogelijkheden. Deze groep kan bestaan uit kwetsbare inwoners, zoals mensen met een migratieachtergrond, ouderen, mensen met een beperking, mensen in armoede of mensen met een lage sociaaleconomische status. Dit zijn vaak de stemmen die moeilijker te horen zijn in traditionele participatiekanalen, zoals openbare bijeenkomsten of online platforms.

Het negeren van de 'zachte stem' betekent dat we een groot deel van de gemeenschap niet betrekken in het proces van besluitvorming. Dit kan niet alleen leiden tot een gebrek aan legitimiteit voor besluiten, maar ook tot misverstanden en verwaarlozing van belangrijke behoeften en belangen. Het is dus van belang dat we extra aandacht besteden aan deze groep en manieren vinden om hen effectief te betrekken bij het proces.

4.3. Strategieën voor inclusieve participatie

Om ervoor te zorgen dat de 'zachte stem' gehoord wordt, moeten we participatieprocessen op maat aanbieden. Dit vraagt om een gedifferentieerde aanpak, waarbij we de verschillende groepen binnen de samenleving serieus nemen en hen actief uitnodigen om deel te nemen. Hieronder worden enkele belangrijke strategieën beschreven.

Toegankelijkheid verhogen Om verschillende groepen te betrekken, moeten participatieprocessen toegankelijker worden. Dit gaat zowel om fysieke als digitale toegankelijkheid. Bij fysieke toegankelijkheid kan gedacht worden aan het organiseren van bijeenkomst op plekken die goed bereikbaar zijn. Zorg ervoor dat deze ruimtes ook geschikt zijn voor mensen met een beperking.

Voor digitale toegankelijkheid is het belangrijk dat online participatieplatforms gebruiksvriendelijk zijn. Ook voor mensen met weinig digitale vaardigheden. Gebruik eenvoudige interfaces, bied vertalingen voor mensen die Nederlands niet goed spreken en zorg voor offline alternatieven voor mensen zonder internet.

Communicatie aanpassen en taalbarrières aanpakken Taal kan voor veel mensen een obstakel zijn. Vooral mensen met een migratieachtergrond of mensen die het Nederlands niet goed beheersen, kunnen hierdoor moeilijk deelnemen. Belangrijke oplossingen zijn:

- Informatie aanbieden in verschillende talen.
- Gebruik maken van visuele middelen zoals afbeeldingen en schema's.
- Communicatie eenvoudig en begrijpelijk maken (B1-niveau), zodat ook mensen met minder leesvaardigheid het kunnen volgen.

Persoonlijke benadering en vertrouwen opbouwen Voor sommige doelgroepen, zoals mensen in kwetsbare situaties of ouderen, is het opbouwen van vertrouwen belangrijk. Deze mensen hebben misschien negatieve ervaringen met de overheid of denken dat hun stem er niet toe doet. Daarom helpt het om een persoonlijke aanpak te kiezen, bijvoorbeeld door maatschappelijke organisaties in te zetten die een brug kunnen slaan tussen de gemeente en de doelgroep of organiseer kleinschalige één-op-één gesprekken in plaats van grote bijeenkomsten. Dit voelt vertrouwelijker en nodigt uit tot een open gesprek.

Verschiedende participatievormen gebruiken Niet elke vorm van participatie werkt voor iedereen. Voor goed geïnformeerde inwoners werkt een openbare vergadering vaak goed, maar voor andere groepen zijn kleinere, informele bijeenkomsten beter. Mogelijkheden zijn:

- Focusgroepen of werkplaatsen
- Digitale platforms waarop deelnemers in hun eigen tempo kunnen meedoen.
- Creatieve werkvormen zoals visuele kaarten of rollenspellen.

Er wordt verder ingegaan op het gebruik van diverse participatievormen en maatwerk in hoofdstuk 6.

4.4. Het belang van aandacht voor de zachte stem

Door aandacht te hebben voor de 'zachte stem', zorgen we dat iedereen zich gehoord voelt. Dit maakt ons beleid niet alleen transparanter, maar het brengt ook waardevolle inzichten naar voren. Kwetsbare groepen kunnen bijvoorbeeld problemen signaleren die anders niet opgemerkt zouden worden.

Als we deze groepen betrekken, voorkomen we dat besluiten hen onbedoeld benadelen. Zo zorgen we dat ons beleid niet alleen ten goede komt aan een kleine, goed georganiseerde groep, maar aan de hele samenleving.

Het betrekken van de 'zachte stem' is essentieel voor een inclusieve samenleving. Dit vraagt om maatwerk, creatieve oplossingen en het inzetten van verschillende participatiemethoden. Door barrières weg te nemen, communicatie aan te passen en vertrouwen te winnen, kunnen we ervoor zorgen dat iedereen een stem heeft in de besluitvorming. Zo maken we beleid dat recht doet aan de hele gemeenschap en niemand buitensluit.

5. De Doe-democratie

In een samenleving waarin inwoners steeds vaker actief betrokken willen worden bij de besluitvorming, biedt de doe-democratie een krachtig antwoord. Het idee achter de doe-democratie is dat inwoners niet alleen meepraten, maar ook daadwerkelijk meehelpen en eigenaarschap nemen over publieke vraagstukken. Dit sluit aan bij een bredere beweging naar meer participatie en samenwerking tussen overheid en inwoners, waarbij de kracht en creativiteit van de lokale gemeenschap centraal staan.

In dit hoofdstuk belichten we twee belangrijke pijlers van de doe-democratie: het uitdaagrecht en lokaal eigendom. De eerste paragraaf gaat in op het uitdaagrecht, een instrument waarmee inwoners en maatschappelijke initiatieven taken van de overheid kunnen overnemen als zij denken dit beter of efficiënter te kunnen doen. De tweede paragraaf bespreekt lokaal eigendom, een principe dat draait om een rechtvaardige verdeling van zeggenschap en financiële voordelen binnen bijvoorbeeld duurzame energieprojecten. Een concreet voorbeeld hiervan is de verankering van lokaal eigendom in het Klimaat-akkoord en de Regionale Energie Strategieën (RES). Samen vormen deze instrumenten krachtige voorbeelden van hoe de doe-democratie in de praktijk handen en voeten krijgt.

5.1. Het Uitdaagrecht – Mogelijkheden en onze toepassing

Het uitdaagrecht, ook wel bekend als het "Right to Challenge," biedt inwoners de mogelijkheid om bepaalde taken van de overheid over te nemen als zij kunnen aantonen dat zij deze beter, efficiënter of goedkoper kunnen uitvoeren. Dit instrument sluit aan bij de ambitie om inwoners meer invloed te geven op hun leefomgeving en om samen te werken aan een effectievere inzet van middelen. Hoewel dit in theorie kansen biedt, staat de praktijk onder druk. De gemeente verkeert in financieel zwaar weer en de werkdruk binnen de organisatie is hoog. Dit betekent dat er nauwelijks ambtelijke capaciteit beschikbaar is om bijvoorbeeld voorstellen te beoordelen of te begeleiden.

Toegankelijkheid en ondersteuning Hoewel we streven naar toegankelijkheid, moeten we realistisch zijn over de beschikbare middelen. Er is zeer beperkte capaciteit om inwoners te ondersteunen bij hun initiatieven. Dit betekent dat initiatieven grotendeels zelfstandig moeten worden uitgewerkt en uitgevoerd. Het beoordelingsproces is transparant, maar we moeten prioriteiten stellen binnen de beperkte ambtelijke ruimte. Niet elk voorstel kan worden opgepakt en de haalbaarheid van een plan zal zwaar meewegen in de beoordeling.

Efficiëntie Het uitdaagrecht kan in theorie bijdragen aan een effectievere inzet van middelen, maar niet elke taak leent zich voor overdracht. De besparing is niet altijd evident en sommige taken vereisen specialistische kennis of een structurele aanpak die moeilijk door inwoners kan worden gerealiseerd. Daarnaast vraagt samenwerking met de gemeente extra inspanning, terwijl de organisatie al onder druk staat.

Randvoorwaarden en grenzen Het uitdaagrecht kent duidelijke beperkingen. Taken die wettelijk aan de gemeente zijn voorbehouden, zoals bepaalde veiligheidstaken of privacygevoelige werkzaamheden, kunnen niet worden uitbesteed. Daarnaast moeten voorstellen voldoen aan ethische normen en mag de uitvoering geen nadelige gevolgen hebben voor andere groepen binnen de gemeenschap. Door de hoge werkdruk binnen de gemeente is er bovendien beperkt ruimte voor maatwerk en begeleiding. Dit is extra wrang, aangezien maatwerk juist een van de doelstellingen van het participatiebeleid is. De

beperkte capaciteit maakt het echter lastig om hier binnen het uitdaagrecht invulling aan te geven, wat een gemiste kans is.

Realistische verwachtingen Hoewel het uitdaagrecht in potentie een manier is om inwoners te betrekken bij hun leefomgeving, moeten verwachtingen realistisch blijven. Gezien de financiële situatie en de beperkte ambtelijke capaciteit is het niet altijd mogelijk om initiatieven te ondersteunen of over te nemen. We blijven openstaan voor samenwerking, maar binnen de grenzen van wat praktisch uitvoerbaar is.

5.2. Lokaal eigendom – Mogelijkheden en onze toepassing

Wat is lokaal eigendom? Lokaal eigendom betekent dat inwoners en lokale gemeenschappen kunnen meedoen en meepraten bij bijvoorbeeld duurzame energieprojecten, zoals zonneparken en windmolens. Het gaat erom dat mensen in de buurt van deze projecten niet alleen de lasten (zoals geluid of uitzicht) ervaren, maar ook de lusten (zoals opbrengsten). Dit wordt ook wel financiële participatie genoemd.

Bij lokaal eigendom kunnen inwoners mede-eigenaar worden van een project. Zo kunnen ze financieel profiteren en beslissingen mee beïnvloeden. Dit zorgt ervoor dat mensen meer betrokken zijn bij de energietransitie en zich meer gehoord voelen. Ook blijft een groter deel van de opbrengsten binnen de regio, wat goed is voor de lokale economie.

Waarom is lokaal eigendom belangrijk? Lokaal eigendom is een belangrijk uitgangspunt in onder andere het Klimaatakkoord en in de Regionale Energie Strategieën (RES). Het zorgt voor meer acceptatie van duurzame energieprojecten, omdat inwoners actief worden betrokken en er ook voordeel van hebben. In de praktijk gebeurt dit vaak via energiecoöperaties, waarin inwoners samen investeren en beslissen over bijvoorbeeld een zonnepark.

Hoe kan de gemeente lokaal eigendom ondersteunen?

- Samenwerking: Gemeenten, inwoners en projectontwikkelaars moeten samenwerken. De gemeente kan een belangrijke rol spelen door eisen te stellen aan lokaal eigendom, bijvoorbeeld minimaal 50%. Ook kunnen gemeenten subsidies of kennis aanbieden om initiatieven te ondersteunen.
- Faciliteren: De gemeente kan lokale initiatieven stimuleren door bijeenkomsten te organiseren, energiecoöperaties te ondersteunen of inwoners te koppelen aan ontwikkelaars en financiers.
- Duidelijke afspraken: Gemeenten kunnen in hun beleid vastleggen dat duurzame projecten een deel lokaal eigendom moeten hebben. Dit zorgt voor helderheid, terwijl de uitvoering bij projectontwikkelaars blijft.

Wat betekent dit voor Oostzaan? Voor een kleine gemeente als Oostzaan is het belangrijk om samen te werken binnen de regio en gebruik te maken van landelijke regelingen. Oostzaan kan een verbindende rol spelen door inwoners en organisaties te helpen samenwerken en door kennis en middelen te delen. Het stellen van duidelijke kaders en het ondersteunen van energiecoöperaties helpt de gemeente om lokaal eigendom te stimuleren, zonder dat zij alles zelf hoeft te doen.

Conclusie Het uitdaagrecht en lokaal eigendom zijn manieren om inwoners actief te betrekken bij het beleid en de energietransitie. Door samenwerking, duidelijke afspraken en ondersteuning creëren we een inclusieve en betrokken gemeenschap, waarin iedereen een rol kan spelen. Dit is niet het eindpunt, maar een begin om samen verder te bouwen.

6. Maatwerk in participatie – Het gebruik van instrumenten

Er zijn vele verschillende vormen van participatie mogelijk, afhankelijk van de aard en impact van een project. In dit hoofdstuk gaan we in op de borging van deze diverse participatievormen. Het doel is om ervoor te zorgen dat iedere vorm van participatie op de juiste manier wordt geïntegreerd in de projectaanpak, zodat we eigenaarschap creëren en de betrokkenheid van belanghebbenden optimaal wordt benut. De concrete uitwerking van deze borging zal verder worden beschreven in de uitvoeringsagenda.

Participatie is een belangrijk onderdeel van de besluitvorming en uitvoering van projecten in onze gemeente. Omdat elk project uniek is, vraagt participatie om maatwerk: de aanpak moet afstemmen op de aard, omvang en impact van het project. Dit hoofdstuk bespreekt het belang van maatwerk binnen participatie en hoe verschillende participatie-instrumenten kunnen worden ingezet, afhankelijk van de specifieke behoeften van het project en de betrokkenen.

6.1. Wat is maatwerk in participatie?

Maatwerk in participatie betekent dat de gemeentelijke organisatie de participatie-aanpak afstemt op de kenmerken van een project, de betrokkenheid van de belanghebbenden en de gewenste resultaten. Niet elk project vereist dezelfde intensiteit of vorm van participatie en daarom moeten we flexibel kunnen inspelen op verschillende situaties. Dit houdt in dat we zowel de grote maatschappelijke pro-

jecten als kleinere, minder ingrijpende initiatieven goed kunnen begeleiden, met de juiste balans tussen betrokkenheid, tijdsinvestering en impact.

Maatwerk betekent ook dat we de voorkeuren en mogelijkheden van de doelgroep serieus nemen. Een grote groep inwoners of een specifiek belangengroep vraagt wellicht om een andere aanpak dan bijvoorbeeld een kleinschalig ontwikkelingsproject waarbij alleen lokale ondernemers betrokken zijn. Door in te spelen op de specifieke wensen en omstandigheden, zorgen we ervoor dat het participatieproces effectiever en relevanter is.

6.2. De diversiteit aan participatie instrumenten

Er zijn verschillende manieren om inwoners en andere belanghebbenden te betrekken bij projecten en plannen. Elk instrument heeft eigen voordelen en is geschikt voor een andere situatie. Door goed te kiezen welke aanpak past, kunnen we inwoners beter informeren, mee laten denken of actief laten meebeslissen.

Hieronder bespreken we enkele veelgebruikte participatie-instrumenten en wanneer je deze het beste kunt inzetten.

Informatieavonden en inloopbijeenkomsten

Wat is het?

- Dit zijn bijeenkomsten waar inwoners en belanghebbenden informatie krijgen over een project. Ze zijn laagdrempelig en geschikt voor allerlei projecten, zoals de herinrichting van een straat of een lokale voorziening.

Wanneer inzetten?

- Als transparantie belangrijk is. Om bewustwording te creëren, vragen te beantwoorden en plannen uit te leggen.

Belangrijk! Het is goed om deze bijeenkomsten niet alleen te gebruiken om informatie te geven, maar ook om inwoners de kans te bieden hun zorgen en ideeën te delen.

Participatieplatforms en online tools

Wat is het?

- Online participatie-instrumenten, zoals digitale enquêtes en platforms, maken het mogelijk om een groot publiek te bereiken. Dit is handig als het lastig is om fysieke bijeenkomsten te organiseren of als je meningen wilt verzamelen over een plan.

Wanneer inzetten?

- Bij projecten waar veel mensen bij betrokken zijn, bijvoorbeeld bij plannen voor een hele wijk. Als er geografische spreiding is of mensen niet fysiek aanwezig kunnen zijn.

Voordelen: Met een online platform kun je interactieve sessies houden, ideeën delen en discussies faciliteren.

Focusgroepen en interviews

Wat is het?

- Focusgroepen en interviews zijn bedoeld om diepgaande informatie te verzamelen van een specifieke groep mensen.

Wanneer inzetten?

- Voor projecten die complex zijn of grote impact hebben op bepaalde groepen. Bijvoorbeeld bij het ontwikkelen van een nieuwe woonwijk, waar meningen van toekomstige bewoners belangrijk zijn.

Voordelen: Je krijgt waardevolle inzichten in wat een specifieke groep denkt en nodig heeft.

Participatieve workshops

Wat is het?

- In workshops werk je samen met inwoners en belanghebbenden om oplossingen te bedenken of plannen verder uit te werken.

Wanneer inzetten?

- Bij projecten die veel samenwerking vragen, zoals het herinrichten van een wijk. Als je wilt dat mensen actief meedenken en hun ideeën direct verwerkt worden in plannen.

Voordelen: Workshops stimuleren samenwerking en zorgen voor creatieve oplossingen die beter aansluiten bij de behoeften van de betrokkenen.

Deliberatieve democratie en burgerpanels

Wat is het?

- Bij deliberatieve democratie komen inwoners samen om complexe vraagstukken te bespreken en samen tot een weloverwogen beslissing te komen. Dit kan bijvoorbeeld via een burgerpanel, waar een groep inwoners diepgaand overlegt over belangrijke onderwerpen.

Wanneer inzetten?

- Bij projecten met een grote maatschappelijke impact, zoals de aanleg van infrastructuur. Voor beleidsbeslissingen waarbij een breed scala aan standpunten nodig is.

Voordelen: Het versterkt de betrokkenheid van inwoners en zorgt voor beter doordachte besluiten.

Co-creatie en community-led initiatives

Wat is het?

- Bij co-creatie werken inwoners en belanghebbenden vanaf het begin mee aan een project. Ze helpen bijvoorbeeld bij het ontwerpen van een visie voor hun buurt of bij het ontwikkelen van gezamenlijke ruimtes.

Wanneer inzetten?

- Bij projecten waarbij een langdurige samenwerking met de gemeenschap belangrijk is. Voor buurtinitiatieven, zoals vergroening van straten of het opzetten van gemeenschappelijke voorzieningen.

Voordelen: Mensen voelen zich eigenaar van het project, wat de betrokkenheid en kans op succes vergroot.

6.3. Het Belang van flexibiliteit in het toepassen van instrumenten

Het succes van participatie hangt af van de mate waarin de gekozen instrumenten aansluiten bij de situatie. Het is belangrijk om te erkennen dat er geen one-size-fits-all aanpak is. De keuze voor specifieke instrumenten moet worden gemaakt op basis van verschillende factoren:

- De omvang en impact van het project. De betrokkenheid van de belanghebbenden (zoals bewoners, ondernemers of maatschappelijke organisaties). De beschikbare middelen en tijd voor participatie. De wensen en voorkeuren van de doelgroep.

Het gebruik van maatwerk vraagt dus niet alleen om inzicht in de kenmerken van een project, maar ook om flexibiliteit en creativiteit bij het inzetten van de juiste participatie-instrumenten. Door deze afstemming kunnen we de effectiviteit en relevantie van het participatieproces maximaliseren en tegelijkertijd de gemeentelijke organisatie optimaal inzetten.

Maatwerk in participatie is van groot belang voor het succes van gemeentelijke projecten en beleidsontwikkeling. Door zorgvuldig de juiste participatie-instrumenten te kiezen, kunnen we beter inspelen op de specifieke behoeften van zowel de projecten als de betrokken belanghebbenden. Een goed ontworpen participatieproces versterkt de betrokkenheid van de gemeenschap, zorgt voor transparantie en kwalitatief betere besluiten. Dit beleid biedt de flexibiliteit om participatie op maat te maken en zo de democratische kwaliteit van onze projecten te verbeteren. In de uitvoeringsagenda volgt een meer gedetailleerde uitwerking van de uitrol van de participatiemethoden.

7. Procesbegeleiding voor initiatiefnemers: samenwerken binnen de Omgevingswet

De Omgevingswet vereist dat participatie goed georganiseerd wordt. In dit hoofdstuk wordt uitgelegd hoe initiatiefnemers hierbij ondersteund worden. Door gebruik te maken van tools zoals de participatie QuickScan kunnen initiatiefnemers participatie op een efficiënte en effectieve manier organiseren.

7.1. Versterking van participatie door initiatiefnemers binnen de Omgevingswet

Om participatieprocessen bij projecten te verbeteren en te monitoren, werken we aan een nieuwe aanpak die initiatiefnemers ondersteunt én verantwoordelijk maakt. Dit sluit aan bij het streven naar een efficiënte werkwijze binnen de Omgevingswet.

Bij grote projecten, zoals woningbouw, ligt de verantwoordelijkheid voor een goed participatieproces bij de initiatiefnemer, zoals een aannemer of woningbouwcorporatie. De rol van de gemeente is ondersteunend en wordt beperkt tot uitzonderingsgevallen, bijvoorbeeld bij complexe projecten met een grote maatschappelijke impact. Om initiatiefnemers te helpen in hun rol, ontwikkelen we concrete hulpmiddelen, waaronder een stappenplan en een nieuwe toolkit voor ondernemers en initiatiefnemers. Deze acties zijn terug te vinden in de uitvoeringsagenda OVER-Participatie.

Het stappenplan: houvast voor elke initiatiefnemer Het stappenplan wordt ontworpen om richting te geven aan participatie bij projecten, ongeacht de omvang of maatschappelijke impact. Het biedt structuur en helpt initiatiefnemers om een helder en effectief participatieproces op te zetten. Naast het stappenplan bevat de toolkit praktische instrumenten om de samenwerking met belanghebbenden soepel te laten verlopen. Dit is niet alleen nuttig voor grote projecten, maar ook voor kleinere initiatieven.

Verplichte onderdelen bij de omgevingsvergunning

Om participatie te monitoren zonder de gemeentelijke organisatie te belasten, stellen we een aantal verplichtingen aan initiatiefnemers bij het indienen van een omgevingsvergunning. Zij moeten onder andere het volgende aanleveren:

- Resultaten van een impactmeter: inzicht in de gevolgen van het project voor de omgeving.
- Participatieaanpak: een overzicht van de geplande stappen en betrokkenheid van belanghebbenden.
- Participatielogboek: een verslag van de uitgevoerde participatie en de uitkomsten daarvan.

Deze documenten maken het mogelijk om de kwaliteit van participatieprocessen te toetsen en verbeterpunten te signaleren. Tegelijkertijd wordt de verantwoordelijkheid bij de initiatiefnemers gelegd, wat voorkomt dat de ambtelijke organisatie extra werk moet verrichten.

Efficiënt toezicht en capaciteitsbeheer Door deze aanpak wordt een monitoringsmechanisme ingebouwd dat aansluit bij de uitgangspunten van de Omgevingswet. De gemeentelijke organisatie behoudt de regie, terwijl de verantwoordelijkheid voor uitvoering en verantwoording bij de initiatiefnemer ligt. Dit draagt bij aan een efficiënte werkwijze, waarbij de inzet van de gemeente binnen de bestaande capaciteit blijft.

Deze aanpak zorgt ervoor dat participatie een vast onderdeel wordt van elk project, met duidelijke richtlijnen en verantwoordelijkheden, zonder dat dit de gemeentelijke organisatie onnodig belast. Zo creëren we een samenwerking waarin initiatiefnemers en gemeente gezamenlijk bijdragen aan succesvolle projecten.

7.2. Stappenplan initiatiefnemers

7.2.1. Participatie QuickScan

Deze stap helpt bij het inschatten van de impact van een initiatief of beleidsontwikkeling en het bepalen van de juiste schaal waarop participatie moet plaatsvinden. Dat gebeurt door het uitvoeren van een participatie- QuickScan:

In de participatie-QuickScan van het initiatief of beleidsontwikkeling dienen de volgende factoren te worden geanalyseerd bij het maken van de inschatting:

- Termijn: Is het een initiatief of beleidsontwikkeling die gedurende korte of lange termijn invloed heeft op de omgeving?
- Aard: Is er sprake van een concrete of meer algemene/abstracte verandering in de fysieke leefomgeving?
- Gevolgen voor fysieke- of maatschappelijke leefomgeving: Wat is de schaal, hinder en impact op leefbaarheid van het initiatief of de beleidsontwikkeling?
- Reikwijdte: Wie worden beïnvloed door het project? De buurt/wijk/ gemeente/regionaal?
- Mate van maatschappelijke/politieke aandacht: Is het project maatschappelijk en/of politiek gevoelig? Kan er vergrote aandacht ontstaan bij de uitvoering van het participatietraject of het initiatief en/ of beleidsontwikkeling.

Hieronder geven wij de verdere handvatten voor het uitvoeren en beantwoorden van de vragen in deze Participatie-QuickScan:

Impactbarometer Impact is een veelzijdig begrip. Bij het inschatten van de impact van een initiatief of beleidsontwikkeling worden een vijftal impactfactoren meegewogen. In tabel 1 worden deze impactfactoren in de impactbarometer weergegeven:

Impactfactor	Geen (0)	Weinig (1)	Redelijk (2)	Groot (3)
Algemeen Belang Heeft het invloed op de samenleving als geheel?				
Maatschappelijke aandacht Verwacht je aandacht in politiek, pers of sociale media?				
Hinder initiatief				

Geeft de beleidsontwikkeling/het initiatief hinder voor de omgeving, na realisatie?				
Veiligheid Heeft het een effect op de veiligheid van de omgeving?				
Belang input omgeving Is de input (van kennis) vanuit de omgeving belangrijk voor de realisatie van het initiatief/de beleidsontwikkeling?				

Door de verschillende meters in de impactbarometer in vullen, ontstaat er een algemeen beeld van de aard en omvang van het initiatief of de beleidsontwikkeling. De wijze om tot dit beeld te komen is als volgt:

1. Vul voor elke factor een cijfer voor het initiatief/beleidsontwikkeling dat van toepassing is.
2. Tel de gegeven cijfers bij elkaar op
3. Deel het geheel door 5.
4. De uitkomst geeft een indicatie van de impact.

Vaststellen participatieschaal Op basis van de impactbarometer kan een indicatie worden gemaakt in welk impactniveau een initiatief of beleidsontwikkeling valt en wat voor participatie hierbij hoort (zie tabel 2). Hierbij refereert de uiterst linker kolommen de score die voortkomt uit de impactbarometer (zie tabel 1).

Score	Impactniveau	Participatie
2,1 – 3	Niveau 3 – Grote impact op de omgeving	Intensieve participatie
1,1 – 2	Niveau 2 – Gemiddelde impact op de omgeving	Gemiddelde participatie
0,1 – 1	Niveau 1 – Beperkte impact op de omgeving	Beperkte participatie
0	Niveau 0 – Geen impact op de omgeving	Geen participatie

Intensieve participatie Intensieve participatie betekent dat inwoners, belanghebbenden en andere betrokken partijen diepgaand worden betrokken bij het proces van besluitvorming en beleidsontwikkeling. Dit gaat verder dan alleen informeren of raadplegen; het draait om samenwerken en actieve communicatie.

Bij projecten met een grote maatschappelijke impact (zoals de aanleg van een windmolenpark, een herstructurering van een wijk of de ontwikkeling van een groot infrastructureel project) is intensieve participatie vaak noodzakelijk. Dit komt omdat deze projecten invloed hebben op veel mensen en de leefomgeving ingrijpend kunnen veranderen.

Kenmerken van intensieve participatie:

1. Vroege betrokkenheid
Inwoners en belanghebbenden worden al in een vroeg stadium bij het proces betrokken, zodat ze echt invloed kunnen uitoefenen op het eindresultaat en worden meegenomen in het gehele proces.
2. Interactieve werkwijzen
Denk aan werkgroepen, co-creatiesessies, burgerpanels, ontwerpateliers en dialoogbijeenkomsten waarbij inwoners niet alleen ideeën aandragen, maar ook helpen bij het uitwerken van plannen.
3. Gedeelde verantwoordelijkheid
De gemeente of projectontwikkelaar werkt actief samen met belanghebbenden en neemt hun input serieus mee in de besluitvorming.
4. Doorlopende communicatie
Er is regelmatig overleg en er wordt transparant gecommuniceerd over de voortgang van het project. Feedback wordt niet alleen verzameld, maar ook teruggekoppeld.
5. Vertrouwen creëren
Doordat mensen écht invloed hebben, merken dat hun inbreng wordt meegenomen en er goed verwachtingsmanagement is, ontstaat er meer begrip voor de uiteindelijke besluiten.

Wanneer is intensieve participatie nodig?

- Als een project grote impact heeft op de leefomgeving.
- Als er veel verschillende belanghebbenden zijn.
- Als samenwerking cruciaal is voor succes.

- Als er controverses of tegenstrijdige belangen spelen.

Gemiddelde participatie Gemiddelde participatie bevindt zich tussen intensieve participatie en lichte participatie in. Dit betekent dat belanghebbenden en inwoners wel worden betrokken, maar niet in dezelfde mate als bij intensieve participatie. Hun invloed op het eindresultaat is beperkt, maar ze krijgen wel de kans om hun mening te geven en feedback te leveren.

Kenmerken van gemiddelde participatie

1. Inwoners worden geraadpleegd
De gemeente of organisatie vraagt actief om de mening van inwoners en belanghebbenden, bijvoorbeeld via enquêtes, bewonersavonden of consultaties.
2. Beperkte invloed op besluitvorming
De input wordt meegenomen, maar de uiteindelijke beslissingen liggen nog grotendeels bij de overheid, het college of projectontwikkelaars.
3. Enkele interactieve elementen
Er kunnen interactieve momenten zijn, zoals een inspraakavond of een klankbordgroep, maar er is geen diepgaande samenwerking of co-creatie.
4. Duidelijke afbakening van de participatie
Het proces wordt vaak strak geregisseerd: er is een duidelijke vraag (bijvoorbeeld een keuze uit enkele opties) en de invloed van deelnemers is afgebakend tot bepaalde onderdelen.
5. Terugkoppeling en uitleg
De gemeente of organisatie legt uit welke keuzes zijn gemaakt en hoe de input van inwoners daarin is meegenomen. Dit vergroot begrip en eigenaarschap.

Wanneer is gemiddelde participatie geschikt?

- Als een project wel impact heeft, maar de ruimte voor verandering beperkt is.
- Als inwoners mee mogen denken, maar niet per se mee hoeven beslissen.
- Als er behoefte is aan inspraak, zonder dat volledige co-creatie nodig is.

Beperkte participatie Beperkte participatie betekent dat inwoners en belanghebbenden slechts in beperkte mate worden betrokken bij een besluitvormingsproces. Dit niveau van participatie is vaak meer informerend dan interactief: inwoners worden op de hoogte gebracht van plannen, maar hebben weinig tot geen invloed op de uiteindelijke beslissingen.

Kenmerken van beperkte participatie

1. Informatievoorziening staat centraal
De gemeente of organisatie deelt informatie over een project of besluit, bijvoorbeeld via een website, nieuwsbrief of informatieavond.
2. Beperkte inspraakmogelijkheden
Inwoners kunnen soms hun mening geven, maar dit heeft vaak weinig invloed op de kern van het besluit. Inspraakmomenten zijn meestal formeel en vinden pas plaats in een later stadium.
3. Geen of minimale invloed op besluitvorming
De belangrijkste keuzes zijn vaak al gemaakt voordat het publiek betrokken wordt. Inbreng van inwoners kan hooguit details beïnvloeden.
4. Eenrichtingscommunicatie
De gemeente of organisatie communiceert naar inwoners, maar er is weinig ruimte voor dialoog of aanpassing van plannen.
5. Snelle besluitvorming
Omdat er minder participatie is, kan het besluitvormingsproces sneller verlopen. Dit is soms nodig bij urgente of technische projecten.

Wanneer is beperkte participatie geschikt?

- Bij technische of wettelijke projecten waar weinig ruimte is voor alternatieven.
- Als snelheid en efficiëntie belangrijker zijn dan uitgebreide inspraak.
- Bij besluiten met weinig directe impact op inwoners.

Geen participatie Geen participatie betekent dat inwoners en belanghebbenden helemaal niet worden betrokken bij het besluitvormingsproces. De gemeente, overheid of een andere instantie neemt zelfstandig beslissingen zonder inspraak, overleg of communicatie met het publiek vooraf.

Kenmerken van geen participatie

1. Beslissingen worden intern genomen
De overheid, het college of een organisatie bepaalt de plannen zonder inwoners of belanghebbenden te raadplegen.
2. Geen inspraak of overleg

Er is geen mogelijkheid voor inwoners om hun mening te geven of invloed uit te oefenen op het besluit.

3. Beperkte of geen communicatie vooraf

In sommige gevallen worden inwoners pas geïnformeerd nadat de beslissing al definitief is genomen, bijvoorbeeld via een persbericht of een officieel besluit in de gemeenteraad.

4. Snelheid en efficiëntie boven inspraak

Omdat er geen participatie is, kan de besluitvorming sneller gaan. Dit wordt vaak gedaan bij technische, spoedeisende of interne beslissingen.

Wanneer is geen participatie geschikt?

- Bij wettelijke of technische besluiten waar geen ruimte is voor alternatieven.
- Bij interne organisatorische beslissingen zonder directe impact op inwoners.
- Bij noodsituaties waarin snelheid cruciaal is.

8. Samenwerken aan een betrokken en inclusief Oostzaan

Van beleid naar uitvoering: de volgende stap In dit participatiebeleid 2025 heeft de gemeente Oostzaan haar visie, doelen en aanpak uiteengezet om de betrokkenheid van inwoners structureel te versterken. De kern van dit beleid is de overtuiging dat participatie niet alleen leidt tot betere beleidsvorming en besluitvorming, maar ook bijdraagt aan een transparante en inclusieve samenleving waarin de stem van iedereen telt.

Van visie naar praktijk Dit beleid biedt een solide fundament voor samenwerking en betrokkenheid, maar participatie krijgt pas echt betekenis wanneer het concreet wordt toegepast in de praktijk. Daarom wordt dit beleid ondersteund door een uitvoeringsagenda, waarin wordt beschreven hoe de gemeente samen met inwoners aan de slag gaat om de ambities daadwerkelijk te realiseren.

Focus op inclusie en maatwerk De uitgangspunten van dit beleid blijven leidend: maatwerk, respect voor elkaars verantwoordelijkheden, participatie als middel voor betere besluiten en het versterken van vertrouwen tussen inwoners en overheid. In de uitvoeringsagenda wordt verder uitgewerkt hoe deze principes in concrete acties worden omgezet. Dit omvat onder andere initiatieven om de 'zachte stem' beter te horen en participatie toegankelijker te maken voor alle doelgroepen.

Instrumenten en aanpak De uitvoeringsagenda geeft invulling aan de participatiepiramide en diverse participatie-instrumenten, zodat voor elk project de meest geschikte aanpak wordt gekozen. Dit kan variëren van informeren tot co-creëren of zelfs volledig door inwoners georganiseerde initiatieven. De dynamische en flexibele opzet van de uitvoeringsagenda zorgt ervoor dat participatie op maat wordt toegepast, passend bij de aard en impact van verschillende projecten.

Samen aan de slag Dit participatiebeleid vormt de basis, maar de werkelijke uitdaging ligt in de uitvoering. De komende periode zal de gemeente Oostzaan actief werken aan het versterken van samenwerkingsverbanden en het stimuleren van betrokkenheid bij alle inwoners en organisaties. De uitvoeringsagenda wordt in samenspraak met belanghebbenden opgesteld, zodat participatie niet alleen een beleidsdoel blijft, maar een levendig proces waarin iedereen een stem heeft en verantwoordelijkheid draagt.

Met deze stap van beleid naar uitvoering zet Oostzaan zich in voor een toekomst waarin participatie niet alleen wordt gewaardeerd, maar daadwerkelijk wordt geleefd. Samen bouwen we aan een sterke, inclusieve en betrokken gemeenschap.